

УДК 81'371'27:81'42:82-31(73)  
DOI 10.32999/ksu2663-2691/2019-79-4

## ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕПІТЕТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТА КІНОДИСКУРСАХ (НА ОСНОВІ РОМАНУ ДЖОАН РОУЛІНГ “HARRY POTTER AND THE PRISONER OF AZKABAN”)

**Пилячик Наталія Євгенівна,**  
кандидат філологічних наук, доцент,  
доцент кафедри англійської філології  
Прикарпатського національного університету  
імені Василя Стефаника  
natapiliachik@gmail.com  
orcid.org/0000-0002-0642-6745

**Троценко Ольга Ярославівна,**  
кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри англійської філології  
Прикарпатського національного університету  
імені Василя Стефаника  
trocolya@gmail.com  
orcid.org/0000-0002-5023-0563

Стаття присвячена дослідженню лексико-стилістичних засобів, зокрема епітетів, у романі Джоан Роулінг “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban” і його кіноверсії.

**Метою** роботи є аналіз епітетів і виявлення їх функціональних особливостей у художньому та кінодискурсах на основі роману “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban”.

**Методи:** дослідження базується на основних методах когнітивно-дискурсивної парадигми, а також сукупності таких методів, як метод повільного прочитання тексту, що передбачає лінгвостилістичне опрацювання мовної одиниці з метою обґрунтованої мотивації авторського відбору; метод зіставлення уможливає з'ясувати, чому автор і сценарист використали конкретний стилістичний варіант слова, словосполучення тощо з низки можливих; семантико-стилістичний метод для виявлення стилістичної належності слів і словосполучень у досліджуваних дискурсах.

**Результати.** На основі проведеного аналізу епітетів як у художньому, так і кінодискурсах з'ясовано, що епітет є часто вживаним художнім засобом у художньому дискурсі. Його емоційні властивості досить очевидні й виразні. Епітет характеризує та змальовує людей, предмети та явища саме з емоційного погляду, тому цим самим відрізняється від логічного означення. Епітети дають змогу показати об'єкт зображення з несподіваного боку, в цьому полягає їх стилістична функція. Дослідження пояснює те, що епітети в кінодискурсі зустрічаються не дуже часто, в них немає великої потреби, оскільки глядач бачить відповідні образи на екрані. Епітети, які зустрічаються у фільмі, підкріплюють ефект картинки на екрані й надають історії ще більше містичності, змушуючи глядача зацікавитися її продовженням.

**Висновки.** Епітети, які використовують Джоан Роулінг у художньому дискурсі й автори кіноверсії роману, несуть позитивне або негативне навантаження, роблячи історію загадковою та цікавою. Вони підкреслюють характерні ознаки персонажів і підсилюють інтерес читачів і глядачів, зосереджуючи увагу на їхніх основних рисах. Порівняльна характеристика вживання епітетів у двох дискурсах спонукає до аналізу інших лексико-стилістичних засобів, якими переповнений роман і, можливо, його кіноверсія.

**Ключові слова:** когнітивно-дискурсивна парадигма, художній дискурс, кіно дискурс, лексико-стилістичні засоби.

## PECULIAR FUNCTIONS OF EPITHETS IN BOTH FICTIONAL AND FILM DISCOURSES (ON THE BASIS OF THE NOVEL “HARRY POTTER AND THE PRISONER OF AZKABAN” BY JOANNE ROWLING)

**Pyliachyk Nataliia Yevgenivna,**  
Candidate of Philological Sciences,  
Associate Professor at the Department of English Philology  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University  
natapiliachik@gmail.com  
orcid.org/0000-0002-0642-6745

**Trotsenko Olga Yaroslavivna,**  
Candidate of Pedagogical Sciences,  
Associate Professor at the Department of English Philology  
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University  
trocolya@gmail.com  
orcid.org/0000-0002-5023-0563

The article deals with the analysis of lexical stylistic devices, epithets in particular, used in the novel “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban” by Joanne Rowling and its screen version.

**Purpose:** the purpose of the research is to analyse epithets and determine their functions in both fictional and film discourses on the basis of the novel “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban”.

**Methods:** the research is based on main principles of cognitive-discursive paradigm, the following methods have been used for the analysis of data: the method of slow text reading that presupposes the linguistic stylistic analysis of language unit in order to prove the author's selection, the contrastive analysis enables to determine why the author and screenwriter have used a concrete stylistic variant of the word, word combination within the range of others, the semantic stylistic method is used to determine the stylistic relevance of words and word combinations in the discourses under study.

**Results.** The research results demonstrate that the epithets used in both fictional and film discourses are more frequently used in a fictional one. Its emotional characteristics are evident and distinct. It is the epithet that describes and characterizes people, things and phenomena from the expressive point of view and differs by such properties from the logical meaning. Epithets enable to describe the object unexpectedly and it can be seen in their stylistic function. The research proves that epithets have been used rather rarely in a film discourse as they are of no use in the film because the film viewer sees everything clearly on the screen. The epithets used in the film increase the impact of a scene on the screen and make the story full of magic, mystery, making a viewer become more interested in its continuation.

**Conclusions.** The number of epithets used by Joanne Rowling in a fictional discourse and screenwriters of film give some positive or negative effect, making the story more interesting and breathtaking. They emphasize some peculiarities of characters and increase readers and viewers' interest by focusing on their main features. The contrastive analysis of epithets using presupposes the analysis of other lexical stylistic means that are frequently used in the novel and, perhaps, in its screen version.

**Key words:** cognitive-discursive paradigm, fictional discourse, film discourse, lexical stylistic devices.

## 1. Вступ

На сучасному етапі розвитку лінгвістики існує велика кількість підходів до аналізу художнього дискурсу. Дискурс – складне комунікативне явище, яке охоплює й соціальний контекст, що створює уявлення як про учасників комунікації, так і про процеси творення й сприйняття повідомлення. У широкому сенсі слова дискурс є складною єдиною мовною формою, значення й дії, що можна охарактеризувати за допомогою розуміння комунікативної події чи комунікативного акту. Перевага такого розуміння полягає в тому, що дискурс не обмежується рамками конкретного мовного висловлювання, а саме межами тексту (Ярцева, 1990).

Дослідженням дискурсу займаються багато вчених, зокрема Н. Арутюнова, Е. Бенвеніст, Р. Богранд, Т. Ван Дейк, І. Гальперін, Ф. Данеш, В. Карасик, М. Макаров, Д. Мангено, Г. Почепцов, П. Серіо, П. Сьюрен та інші. Художній тип дискурсу є одним із найскладніших понять у теорії дискурсу. Художній дискурс – це певне втілене усне повідомлення, яке передає різноманітну інформацію, об'єднану в єдине ціле в тексті. Проте з розвитком науки й техніки медіатексти починають поволі витіснити книги. Тобто особливої уваги та оцінки набуває кінодискурс, оскільки зараз фільми є чи не найголовнішою розвагою серед населення. Кінодискурс – це семіотично ускладнений, динамічний процес взаємодії автора та кінорецептора, тобто процес інтерпретації фільму кіноглядачем і розуміння змісту, який уклав у нього адресант (Самкова, 2011: 136). Кінодискурс досліджували такі науковці, як Ю. Лотман, Г. Слишкін, Ю. Сорока й інші. Однак порівняння художнього дискурсу та кінодискурсу ще не отримали вичерпного лінгвокогнітивного опису.

Актуальність дослідження підтверджується підвищеною зацікавленістю творчістю Джоан Роулінг і, зокрема, її третім романом – “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban” (Rowling, 1999). Відомо, що книги про Гаррі Поттера викликають захоплення навіть у науковців. Тому серія романів про Гаррі Поттера посідає чільне місце в літературі, дослідження лексико-стилістичних особливостей не лише роману, а й його кіноверсії в лінгвістиці визначає актуальність статті. Наукова новизна дослідження полягає у відсутності наукових робіт із дослідження лексико-стилістичних особливостей роману та фільму “Harry Potter and the Prisoner of Azkaban” у порівняльному аспекті.

Метою дослідження є виявлення лексико-стилістичних особливостей художнього та кінодискурсів (“Harry Potter and the Prisoner of Azkaban”) і встановлення їх порівняльної характеристики.

Поставлена мета визначає такі завдання: дати визначення й характеристику художньому дискурсу та кінодискурсу; дослідити функціонування стилістичних засобів в обох дискурсах (епітетів зокрема); порівняти частотність використання епітетів у художньому дискурсі та кінодискурсі.

Для досягнення мети дослідження й вирішення конкретних завдань використано такі загальнолінгвістичні методи: *описовий метод* – для опису ключових понять дослідження; *метод спостереження та лінгвістичного опису* – для виявлення, класифікації й представлення відібраного мовного матеріалу. У статті застосовано також спеціальні лінгвістичні методи дослідження: *метод повільного прочитання тексту*, що передбачає лінгвістичне опрацювання кожної мовної одиниці з метою обґрунтованої мотивації авторського відбору; *метод зіставлення* дає можливість зрозуміти, чому автор і сценарист обрали саме цей стилістичний варіант слова, словосполучення тощо з низки можливих; *метод кількісних підрахунків* для наведення порівняльної статистики частотності вживання лінгвістичних засобів; *методи аналізу, семантико-стилістичний метод* для виявлення стилістичної маркованості слів і виразів.

## 2. Функціонування епітетів у художньому дискурсі. Класифікація епітетів

Аналіз змісту узуально-асоціативних епітетів у художньому та кінодискурсах дає змогу поділити їх на два підкласи: постійні й описово-оцінні епітети. Саме ці епітети реалізують загальнопозитивну/негативну оцінку – психологічні, етичні, естетичні, нормативні, утилітарні. Описово-оцінні епітети часто мають дворівневу структуру, що містить інтенсифікатор ознаки (Онопрієнко, 2005). Постійним називається епітет, який переважно супроводжує означення предмета, закріпившись за ним постійно, в межах певного художнього стилю. Під час дослідження виявлено, що постійні епітети в художньому дискурсі використовуються переважно під час опису явищ природи. Описуючи перевертнів і їх перевертіння, автор уживає постійний епітет *golden*, щоб допомогти читачеві чітко зрозуміти та збагнути, що такі події відбуваються при повному місяці:

*Silhouetted against the **golden moon**, and growing larger every moment, was a large, strangely lopsided creature, and it was flapping in Harry's direction.*

Описово-оцінні епітети (descriptive-estimative epithets) указують на будь-яку суттєву ознаку референта, що привертає до себе увагу в певній ситуації. Проте ця ознака не є інгерентною для денотата (тобто всього класу цих предметів). Наприклад:

1) звучання/відсутність звучання:

*“Nothing”, said Hermione in a **lofty** voice, heaving her bag back over her shoulder. “Sure you can manage that broom, Potter?” said a **cold, drawling** voice.*

2) колір:

*Harry had never met a vampire, but he had seen pictures of them in his Defense Against the Dark Arts classes, and Black, with his **waxy white** skin, looked just like one.*

3) форма, розмір, якісна характеристика тощо:

*Harry sat down between Dudley and Uncle Vernon, a **large, beefy** man with very little neck and a lot of mustache.*

Описуючи сім'ю Дурслів, автор підбирає не надто привабливі означення, що викликає відразу до героїв роману. Під час опису одного з персонажів, Сіріуса Блека, автор неодноразово використовує художнє означення *shadowed*. Воно вжите на позначення погляду, в якому є багато таємничості та приховане щось особливе:

*Harry looked into the **shadowed** eyes of Sirius Black, the only part of the sunken face that seemed alive.*

Під час опису людей автор використовує різкі художні означення:

*I asked Nearly Headless Nick... he says he's heard a very **rough** crowd lives here.*

Джоан Роулінг невпинно використовує епітети, що пронизують історію містичністю та загадковістю:

*The very last rays of the setting sun were casting a **bloody** light over the **long-shadowed** grounds.*

### 3. Структурно-морфологічні характеристики епітетів у художньому дискурсі

Аналіз епітетів уможливив виокремити такі моделі:

1. Найуживанішою є модель, у якій епітет виражений прикметником у препозиції: Adj+N. Прикметник може бути простим (*an eerie silence*) або складним (*a sunken-faced man* (епітети, виражені складними прикметниками, називаються складними епітетами)):

*The **black-mustached** man was fingering something in his belt.*

Простий прикметник у цій моделі може бути вжитий у одному зі ступенів порівняння, частіше у найвищому, наприклад:

*Professor Lupin had compiled the **most unusual** exam any of them had ever taken.*

2. Характерною моделлю для художнього дискурсу є така, де епітет виражений дієприкметником чи дієприслівником: Participle+N:

*Harry looked into the **shadowed** eyes of Sirius Black, the only part of the **sunken face** that seemed alive. The three of them sat in front of the **roaring fire**, slowly turning the pages of dusty volumes about famous cases. If **marauding beasts**, speaking occasionally when they ran across something relevant.*

3. Третньою за розповсюдженістю моделлю є така, де епітет виражений прислівником при прикметнику: Adv+A+N, наприклад:

*Parvati Patil and Lavender Brown had taken to haunting Professor Trelawney's tower room at lunch times, and always returned with **annoyingly superior** looks on their faces, as though they knew things the others didn't.*

4. У ролі епітета в художньому дискурсі може також виступати іменник, ужитий у функції означення: модель N+N. Найчастіше він виражається:

– іменником – власною назвою в присвійному відмінку:

*Hermione left them on the first floor and Harry and Ron proceeded all the way up to the seventh, where many of their class were sitting on the spiral staircase to **Professor Trelawney's** classroom, trying to cram in a bit of last-minute studying;*

– іменником у складі of-phrase («зворотній епітет» [79]):

*For another, he really wanted to do his homework but was forced to do it in secret, in the **dead of night**.*

### 4. Функціонування епітетів у кінодискурсі

На відміну від художнього дискурсу, мова в кінодискурсі не є такою яскравою. Сценарист пропускає багато описів і діалогів, натомість зображення на екрані допомагає почерпнути та зрозуміти відповідну інформацію. Проте в кінодискурсі все ж уживається низка художніх засобів, які, у свою чергу, підкріплені картиною на екрані. У кінодискурсі погане ставлення до хлопця підкреслює епітет *bad*, який уживається зі словом *кров*. Глядач має змогу переконатися в тому, що сім'я, в якій виховувався хлопчик, зневажливо ставилася й до батьків головного героя:

*It is all to do with blood... **Bad blood. Bad blood** will out.*

Промовляє їх тітка Мардж під час ланчу дуже нахабно та впевнено з метою розізлити Гаррі. У наступному епізоді ми можемо побачити, що їй це вдалося. У поїзді Гаррі розповідає Рону та Герміоні про Сіріуса Блека. Роблячи висновки про цього персонажа, Рон підбирає такі означення, щоб у читача склалося неприємне враження про нього:

*He's a **murderous raving** lunatic.*

#### 4.1. Структурно-морфологічні характеристики епітетів у кінодискурсі

Говорячи про структурно-морфологічні характеристики епітетів у кінодискурсі, можемо констатувати, що найуживанішою є модель Adj+N, проте, на відміну від художнього дискурсу, у кінодискурсі вживаються лише прості епітети, тобто такі, які виражені простим прикметником:

*No **dark** thoughts filling my head, I've heard the **misty** voice there.*

Саме в кінодискурсі багато прикметників уживається в найвищому ступені порівняння:

*It meant to be **the most haunted building in Britain.***

Характерною для кінодискурсу є модель, де епітет виражений прислівником при прикметнику: Adv+A+N, наприклад:

*Poor Professor Lupin's having a **really tough night.** No only was she a **singularly gifted witch...***

Дуже рідко використовуються, але все ж таки наявні в кінодискурсі зворотні епітети:

*Even in the **darkest of night,***

та епітети, виражені дієприкметниками чи дієприслівниками:

*What's that? With such **gleaming eyes...***

Художні означення вживаються, щоб охарактеризувати головних героїв. Цікаву картину можемо спостерігати у випадку з Герміоною, коли її описують різні персонажі кінодискурсу:

*You **filthy little mudblood.***

Так про неї висловлюється Малфой, який задрив успіхам чаклунки. Якщо в художньому дискурсі автор не вказує на реакцію дівчинки на різкі слова Драко, то в кінодискурсі ми можемо помітити, що Герміона вразливо реагує на них і часто засмучується з того приводу, що її батьки – звичайні люди. Інакше думає про Герміону професор Люпін:

*You are **the brightest witch of your age.***

## 5. Висновки

Отже, проведене дослідження дає змогу резюмувати, що художній дискурс насичений узуально-асоціативними епітетами, які поділяються на постійні епітети й описово-оцінні епітети. Останні траплялися дуже часто, а саме підгрупа форми, розміру та якісної характеристики. Щодо формальної характеристики епітетів, то найчастіше Джоан Роулінг у романі використовує модель, у якій епітет виражений прикметником у препозиції: Adj+N. У реченнях, що ми проаналізували, можна спостерігати як прості, так і складні прикметники. За допомогою зазначених епітетів автор вдало описує ту атмосферу, в якій перебувають головні персонажі. Епітети, використані Джоан Роулінг, несуть позитивне або негативне навантаження, надають історії таємничості. Вони виділяють характерні ознаки персонажів художнього дискурсу, підсилюють зацікавлення читачів і зосереджують увагу на їхніх провідних рисах. Дослідження вказує на те, що епітети в кінодискурсі зустрічаються не дуже часто, вони компенсуються за допомогою певних зображень та емоцій персонажів.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в ґрунтовному аналізі інших лексико-стилістичних засобів, які наповнюють як обраний роман, так і інші романи Джоан Роулінг із циклу романів про Гаррі Поттера, що, у свою чергу, передбачає контрастивний аналіз художніх засобів у романах порівняно з їх кіноверсіями.

## Література:

1. Загнітко А.П. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
2. Карасик В.И. Языковые ключи. Москва : Гнозис, 2009. 406 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцевой. Москва : Советская энциклопедия, 1990. 688 с.
4. Оноприєнко Т.М. Узуально-асоціативні епітети в сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*, 2005. № 23. С. 89–92.
5. Самкова М.А. Кинотекст и кинодискурс: к проблеме разграничения понятий. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2011. № 1 (8). С. 135–137.
6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с
7. Rowling J.K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. URL: [http://ebook.pldworld.com/\\_eBook/Harry%20Potter%20\(1~7\)/J.K.%20Rowling%20-%20HP%203%20-%20Harry%20Potter%20and%20the%20Prisoner%20of%20Azkaban.pdf](http://ebook.pldworld.com/_eBook/Harry%20Potter%20(1~7)/J.K.%20Rowling%20-%20HP%203%20-%20Harry%20Potter%20and%20the%20Prisoner%20of%20Azkaban.pdf) (дата звернення: 18.07.2019).

## References:

1. Zagnitko A.P. (2008). *Osnovy dyskursologii*. [The basis of discourse study]. Donetsk: DonNU. 194 p.
2. Karasik V.I. (2009). *Yazykovye kluchi*. [Language clues]. Moscow: Gnozis. 406 p.
3. *Lingvisticheskiy encyklopedicheskiy slovar*. (1990) [Linguistic encyclopedic dictionary]. Ed. Yartseva V.N. Moscow: «Sovetskaya encyklopedia». 688 p.
4. Onopriyenko T.M. (2005). *Uzualno-asotsiatyvni epiteti v suchasniy angliyskiy movi*. [Usual associative epithets in modern English]. *Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu imeni I. Franka*. [Bulletin of I. Franko Zhytomyr state university]. № 23. P. 89–92.
5. Samkova M.A. (2011). *Kinotekst i kinodiskurs: k probleme razgranicheniia poniatii*. [Film text and film discourse: to the problem of notion differentiation]. *Filologicheskiye nauki. Voprosy teorii i praktiki*. [Philological sciences. Issues of theory and practice]. № 1 (8). P. 135–137.
6. Selivanova O. (2006). *Suchasna lingvistyka: terminologichna encyklopedia*. [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. 716 p.
7. Rowling J.K. "Harry Potter and the Prisoner of Azkaban". URL: [http://ebook.pldworld.com/\\_eBook/Harry%20Potter%20\(1~7\)/J.K.%20Rowling%20-%20HP%203%20-%20Harry%20Potter%20and%20the%20Prisoner%20of%20Azkaban.pdf](http://ebook.pldworld.com/_eBook/Harry%20Potter%20(1~7)/J.K.%20Rowling%20-%20HP%203%20-%20Harry%20Potter%20and%20the%20Prisoner%20of%20Azkaban.pdf) (accessed: 18.07.2019).

Стаття надійшла до редакції 25.07.2019.  
The article was received 25 July 2019.